

ΠΡΟ ΤΗΣ ΔΙΟΡΘΟΔΟΞΟΥ ΣΥΝΟΔΟΥ*

ΚΑΝΟΝΙΚΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ

Γ' *Ἐπιτρέπεται κανονικῶς ἡ διγαμία εἰς τοὺς κληρικοὺς καὶ τίνες οἱ λόγοι τῆς ἀπαγορεύσεως αὐτῆς.*

Ἡ Ἁγ. Γραφή περὶ τοῦ γάμου τῶν κληρικῶν προκειμένου ρητῶς καὶ ἐκπεφρασμένως ὁρίζει «δεῖ τὸν ἐπίσκοπον... εἶναι μιᾶς γυναικὸς ἄνδρα» (Α'. Τιμοθ. 3,2—5)· «εἴ τις (πρεσβύτερος) ἐστὶν ἀνέγκλητος μιᾶς γυναικὸς ἀνὴρ» (Τιτ. 1, 6)· «διάκονοι ἔστωσαν μιᾶς γυναικὸς ἄνδρες» (Α'. Τιμοθ. 3,12)· ἡ αὐθεντικὴ δὲ καὶ πειστικὴ τῶν χωρίων τούτων ἐρμηνεία, ὅπως ἀναγράφωμεν ἄνωτέρω, εἶναι ὅτι ὁ κληρικὸς πρέπει νὰ εἶναι μονόγαμος. Ἄρα κατὰ τὴν Ἁγ. Γραφὴν ἀπαγορεύεται ἡ διγαμία εἰς τοὺς κληρικούς, ἤτοι ἀπαγορεύεται ἡ χειροτονία εἰς τοὺς διγάμους λαϊκοὺς, ὡς καὶ ὁ β'. γάμος εἰς τοὺς χηρέυσαντας κληρικούς.

Ὡσαύτως καὶ ἡ κανονικὴ πράξις τῆς Ἐκκλησίας εἶναι ρητὴ καὶ ἐκπεφρασμένη ἐν τῷ ζητήματι τῆς διγαμίας· ἀλλὰ συγχρόνως καὶ αὐστηρά. «ὁ δὲ δυσὶ γάμοις συμπλακείς μετὰ τὸ βάπτισμα... οὐ δύναται εἶναι ἐπίσκοπος ἢ πρεσβύτερος ἢ διάκονος ἢ ὅλων τοῦ καταλόγου τοῦ ἱερατικοῦ» (Ἀποστολ. καν. 17)· «ἐπίσκοπον καὶ πρεσβύτερον... εἴπομεν μονογάμους καθίστασθαι» (Ἀποστ. Διατ. VI, 17)· τοὺς διγάμους παντελῶς ὁ κανὼν τῆς ὑπηρεσίας ἀπέκλεισε» (Μ. Βασιλ. καν. 12).

Καὶ ἀληθὲς μὲν ὅτι ὑπάρχουσιν ἱκανὰ παραδείγματα διγάμων χειροτονηθέντων εἰς ἱερεῖς, ἐνίων μάλιστα προαχθέντων καὶ εἰς τὸν ἐπισκοπικὸν βαθμὸν διὰ τὰς ἐξόχους αὐτῶν ἀρετὰς, ὡς ἀναφέρομεν ἄνωτέρω, (Ἰππολ. Φίλος. Θ. 12. Θεοδώρ. ἐπιστ. 110. Τερτυλ. De monogam κεφ. 12). Ὁ δὲ Ἱερεμίας ὁ Β' φαίνεται ὅτι ἔλαβεν ἐπεικὴ ἀλόφρασις ὑπὲρ τῶν ἐν Κρήτῃ χηρευσάντων πολυαρίθμων ἱερέων παρὰ τὴν ἐναντίαν γνώμην τοῦ Ἀλεξανδρείας Μελετίου τοῦ Πηγᾶ (Ν. Ποιμ. ἔτ. Α'. τευχ. 7)· ἀλλὰ πάντα τὰ παραδείγματα ταῦτα προέχονται ἐκ καταχρήσεως ἢ ὀφείλονται εἰς λόγους οἰκονομίας, ἧτις ἀναμφιβόλως δὲν ἀποτελεῖ ποτὲ νόμον.

Ὁ δὲ λόγος διὰ τὸν ὁποῖον ἡ διγαμία ἀποτελεῖ κάλυμμα εἶναι εὐνόητος. Ὁ Ἀποστ. Παῦλος (Α' Κορινθ. 7,8-9.39-40) καὶ ἀκολούθως οἱ Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας διαβλέπουσι τι τὸ ἐλαττωματικὸν ἐν τῷ δευτέρῳ γάμῳ, ἧτοι ἔλλειψιν ἐγκρατείας καὶ σωφροσύνης, ἐντεῦθεν ἀφ' ἐνός ἐξ ἐπεικείας καὶ συγκαταβάσεως ἐπιτρέπουσι τοῦτον εἰς τοὺς λαϊκοὺς, ἀφ' ἑτέρου δὲ ὁρίζονται καὶ ἐπιτίμια εἰς τοὺς διγάμους.

Ἀφ' οὗ δὲ κατὰ συγκατάβασιν ἐπιτρέπεται ἡ διγαμία εἰς τοὺς λαϊκοὺς, εὐνόητον διὰ τί κατὰ κανόνα ἀπαγορεύεται αὕτη εἰς τοὺς κληρικούς. Ἄν δὲ εἰς τοὺς δύο γάμους πρὸ τῆς χειροτονίας εἶναι τόσον αὐστηρὰ ἡ Ἐκκλησία, εὐεξήγητον διὰ τί καὶ εἰς τοὺς δύο γάμους ἐκ τῶν ὁποίων ὁ εἰς πρὸ τῆς χειροτονίας καὶ ὁ ἄλλος μετ' αὐτῆν, εἶναι ὡσαύτως αὐστηρὰ.

Κατὰ ταῦτα ὑπὸ τῆς Ἁγ. Γραφῆς καὶ τῆς κανονικῆς πράξεως τῆς Ἐκκλησίας ἀπαγορεύεται ἡ διγαμία εἰς τοὺς κληρικούς.

* Συνέχεια ἐκ τοῦ προηγουμένου τεύχους σ. 167.

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω εἰρημένων, ἅτινα ὡς εἶδομεν ἐδράζονται ἐπὶ τῆς Ἀγ. Γραφῆς, τῆς Ἱ. Παραδόσεως καὶ πράξεως τῆς Ἐκκλησίας, συμπεραίνομεν.

Α') ὅτι ὁ γάμος ἐπιτρέπεται κανονικῶς εἰς τὸν ἐπισκοπικὸν βαθμὸν.

Β') ὅτι ὁ γάμος ἀπαγορεύεται μετὰ τὴν χειροτονίαν κατ' ἔθος καὶ παραδόσιν παναρχαίαν καὶ

Γ') ὅτι ἡ διγαμία ἀποτελεῖ κανονικῶς κώλυμα εἰς τὴν ἱερωσύνην.

Ἐν τούτοις ἐν τῇ πράξει τῆς Ἐκκλησίας βλέπομεν ὅτι καὶ εἰς διγαμίους λαϊκοὺς ἐπετρέπη ἡ χειροτονία κατ' οἰκονομίαν καὶ εἰς χηρεύσαντας κληρικοὺς ἐδόθη κατ' οἰκονομίαν ἐπίσης ἡ ἄδεια τοῦ β'. γάμου καὶ ἡ ἀγαμία ἐπεβλήθη ὡς νόμος καὶ καθῆκον εἰς τὸν ἐπίσκοπον, αὕτη δὲ δὲν δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν ὅτι συμφωνεῖ πρὸς τὴν διάταξιν τοῦ Ἀποστόλου Παύλου «τὸν ἐπίσκοπον ..εἶναι μιᾶς γυναικὸς ἄνδρα» (Α'. Τιμοθ. 3,2).

Ἐκ τούτων ἔπεται ὅτι τὸ δίκαιον τοῦ γάμου τῶν κληρικῶν οὔτε τοῦ ἀμετατρέπτου θείου δικαίου εἶναι, οὔτε εἰς λόγους δογματικοὺς ὁ φειλόντας αἱ σχετικαὶ διατάξεις, ἀλλ' ὅτι ὡς βάσις τῆς ἐκάστοτε διαμορφώσεως καὶ τῆς νομοθεσίας αὐτοῦ ἐχρησίμευσαν αἱ ἀνάγκαι καὶ συνθήκαι τοῦ Ἐκκλησιαστικοῦ βίου τῶν διαφόρων περιόδων. Ἐντεῦθεν καὶ οἱ Πατέρες τῆς ἐν Γάγγρᾳ Συνόδου (341) ἔλεγον «ἡμεῖς τοιγαροῦν καὶ παρθενίαν μετὰ ταπεινοφροσύνης θαυμάζομεν καὶ ἐγκράτειαν μετὰ σφμότητος καὶ θεοσεβείας γινομένην ἀποδεχόμεθα καὶ ἀναχώρησιν τῶν ἐγκοσμίων πραγμάτων μετὰ ταπεινοφροσύνης ἀγόμεθα καὶ γάμου συνοίκησιν σεμνήν τιμῶμεν» (καν. 21).

Ταῦτα ἔχοντες ὑπ' ὄψει, ἅμα δὲ καὶ ὅτι «ὁ ἐν σώμασιν αἱ ψυχαὶ τοῦτο τοῖς πράγμασιν οἱ καιροί' καὶ κινουσὶν αὐτὰ καὶ ἄλλοτε ἄλλως μετατιθέασιν εὐπροσώπων αἰτίαις ὑπέικοντες» (Πρακτ. Συνοδ. Κωνιπόλεως ἐπὶ πατριαρχ. Μανουὴλ Β'. 1250, ὄρ. Συντ. Ραλ. Ποτλ. Τόμ. Ε' σελιδ. 117), φρονοῦμεν ὅτι ἡ Ἐκκλησία «τῆς τῶν λαῶν προκοπῆς προμηθευμένη», ἀποβλέπουσα εἰς τὴν ἄρσιν τῶν ποικίλων σκανδάλων, ἅτινα εἰς τὸ ἀκαμπτον τοῦ νόμου καὶ τὴν σκληρότητα αὐτοῦ ὀφείλονται, σταθμίζουσα καλῶς τὰς ἀνάγκας καὶ συνθήκας τῆς ἡμετέρας κοινωνίας καὶ τὸ συμφέρον τῶν τέκνων αὐτῆς καὶ ἐνεργοῦσα κατ' Οἰκονομίαν, ἣτις, ὡς γνωστόν, «οὐδενὶ τῶν συνετῶν ἀπήρσεν», ὡς λέγει ὁ ἱ. Κύριλλος Ἀλεξανδρείας (ἐπιστ. πρὸς Γεννάδ.) δύναται καὶ ὀφείλει καθηκόντως χωρεῖς νὰ δικαιουται κανεὶς νὰ προσάψῃ μομφὴν ἐπὶ ἀθετήσει ἀποστολικῶν διατάξεων καὶ παναρχαίων παραδόσεων, ὅπως οὐχὶ ἀναίρουσα τοὺς ἰσχύοντας περὶ τοῦ γάμου τῶν κληρικῶν κανόνας, ἀλλὰ συμπληροῦσα αὐτούς, ἀποφασίση καὶ διατάξῃ κατ' Οἰκονομίαν τὰ ἐπόμενα. ἦτοι

Α'.) ὅπως χορηγῆται ἡ ἄδεια β'. γάμου εἰς τοὺς συνεπεῖα θανάτου χηρεύσαντας ἱερεῖς καὶ διακόνους καὶ

Β'.) ὅπως παρέχῃται ἡ ἄδεια συνάψεως πρώτου γάμου εἰς ἀγάμους ἱερεῖς καὶ διακόνους, ἔξαιρέσει τῶν δεσμευθέντων διὰ μοναχικῆς εὐχῆς.

Εἰς τὰς ἀνωτέρω ἀποφάσεις δὲν θεωροῦμεν σκόπιμον καὶ συμφέρον ἐπὶ τοῦ παρόντος ἵνα συμπεριληφθῇ καὶ ἡ παροχὴ ἀδειᾶς εἴτε εἰς τοὺς μονογάμους ἱερεῖς καὶ διακόνους τῆς προαγωγῆς εἰς τὸν ἐπισκοπικὸν βαθμὸν, εἴτε τοῦ πρώτου γάμου εἰς τὸν ὄντα ἤδη ἐπίσκοπον καὶ τοῦτο πρὸς ἀποφυγὴν πάσης παρεξηγήσεως καὶ ἐνδεχομένου σκανδάλου τῶν πιστῶν διὰ τὸν αὐτὸν ἐπίσης λόγον θεωροῦμεν ἀναγκαῖον ἵνα

ἔξακολουθήσῃ ἢ ἀπαγόρευσις τῆς χειροτονίας εἰς τοὺς διγάμους λαϊκοὺς ὡς καὶ τοῦ β'. γάμου εἰς τοὺς χηρεύσαντας ἱερεῖς καὶ διακόνους οὐχὶ συνεπιεὶς θανάτου· ὡσαύτως δὲ πρὸς ἀποφυγὴν πάσης καταχρήσεως ἐν τῇ ἐφαρμογῇ τῶν ἀνωτέρω κατ' οἰκονομίαν ἐκκλησιαστικῶν ἀποφάσεων θεωροῦμεν ἀναγκαίαν τὴν μετὰ τῆς δεούσης προσοχῆς ἔξακρίβωσιν τῶν περιστατικῶν ἐκάστης περιπτώσεως καὶ τὴν ἐπ' αὐτῶν γνωμοδότησιν τοῦ οἰκείου ἐπισκόπου, μεθ' ἣν δέον ἵνα ἐκδίδηται ἢ κατ' οἰκονομίαν ἀπόφασις ὑπὸ τῆς Ἱ. Συνόδου.

Ἡ τοιαύτη δὲ κατ' οἰκονομίαν ἐνέργεια τῆς Ἐκκλησίας θέλει ἔχει καὶ τοῦτο τὸ ἐπωφελές, ὅτι θέλει παράσχει ἀφορμὴν καὶ ὄθησιν εἰς τὴν εὐορκον ὑπὸ τῶν κληρικῶν ἐκπλήρωσιν τῶν καθηκόντων καὶ τὴν εὐαγγελικὴν αὐτῶν πολιτείαν, διότι μόνον μετὰ τὴν ἔξακρίβωσιν καὶ τὴν διαπίστωσιν αὐτῶν θέλει ἐκάστοτε προβαίνει ἡ Ἐκκλησία κατ' οἰκονομίαν εἰς τὴν ἐκπλήρωσιν ταύτης ἢ ἐκείνης τῆς ἀνάγκης αὐτῶν.

III. Ὁ Μητροπολίτης *Μονεμβασίας καὶ Λακεδαιμόνος Γερμανὸς* ἔλεγεν :

Καίτοι δὲν ἔλαβον γνῶσιν τῆς ἐπὶ τοῦ συζητουμένου θέματος εἰσηγητικῆς ἐκθέσεως τοῦ Σεβ. Ἀγίου Διδυμοτείχου, ἐν τούτοις, νομίζω ὅτι διὰ τὰ σχηματῖση τις γνώμην περὶ τοῦ ποῖαν ἀπόφασιν δύναται νὰ λάβῃ ἢ κατ' ὄλου Ἐκκλησία ἐπὶ τοῦ ζητήματος τοῦ γάμου τῶν κληρικῶν ἐν γένει, δέον νὰ ἔξετασθῶσι δύο τινά. α'.) Τί προκύπτει σχετικῶς ἐκ τῆς διδασκαλίας τοῦ Κυρίου καὶ τῶν Ἀποστόλων καὶ β'.) ἔάν οἱ ἀπαγορευσάντες εἰς τὴν πρώτην Οἰκουμενικὴν Σύνοδον καὶ εἰς τὰς μετὰ ταύτην τοιαύτας λόγους τὴν ἀπαγόρευσιν εἰς ἐγγάμους κληρικούς νὰ ἀνάγονται εἰς τὸ ἀξίωμα τοῦ ἐπισκόπου καὶ τοῦ δευτέρου γάμου τῶν ἐγγάμων κληρικῶν, ὑφίσταται ἀκόμη καὶ σήμερον ἢ μήπως καὶ συντρέχουσιν ἀκόμη θετικοὶ λόγοι πρὸς τροποποίησιν τῶν διατάξεων τούτων.

Καὶ ὡς πρὸς μὲν τὸν πρῶτον εἶναι γνωστὸν ὅτι οὐδαμοῦ ὁ Κύριος ἢ οἱ Ἀπόστολοι ὁμιλοῦν περὶ ἠθικῶν καθηκόντων κληρικῶν, ἀλλ' ἢ διδασκαλία εἶτε τοῦ Κυρίου εἶτε τῶν Ἀποστόλων ἀφορᾷ εἰς πάντας ἀνεξαιρέτως τοὺς πιστοὺς ἄνευ διακρίσεως τινὸς καὶ κατὰ συνέπειαν ἔαν ἡ Χριστιανικὴ διδασκαλία ἐτόνιζε καὶ συνίστα τὴν ἀγαμίαν, τότε θὰ ἀνεγνωρίζετο ὅτι θὰ συνιστάτο συνάμα καὶ ἡ κατάλυσις τοῦ ἀνθρώπινου γένους· ἀλλ' ὁ Κύριος δι' οὐδεμιᾶς φράσεως αὐτοῦ συνέστησε τὴν ἀγαμίαν, ἢ δὲ πραγματικὴ ἐρμηνεία τοῦ μνημονευθέντος ὑπὸ τοῦ κ. Πιερρακάκου χωρίου τῆς Γραφῆς, ὅτι εἰσὶν τινὲς οἵτινες εὐνούχησαν ἑαυτοὺς διὰ τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν, εἶναι αὕτη, ὅτι διὰ τῶν λόγων τούτων ἠθέλησεν ὁ Κύριος νὰ τονίσῃ τὸ ὑπέρτατον μέτρον τῆς αὐτοθυσίας, ἣν δύναται νὰ προσφέρῃ ἄνθρωπος διὰ τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν, ἀλλὰ δὲν σημαίνει βεβαίως ὅτι τοῦτο εἶναι ἡ τελειότερα μέθοδος, δι' ἧς φθάνει τις εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν.

Ὅτι δὲ ὁ Κύριος οὐδεμίαν προτίμησιν καὶ οὐδεμίαν ἀνωτέραν τελειότητα ἀνεγνωρίζεν εἰς τοὺς ἀγάμους προκύπτει κατὰ τρόπον ἀναμφισβήτητον ἐκ τοῦ ὅτι τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ καὶ Ἀποστόλους ἐξέλεξε μετὰ τῶν ἐγγάμων κατὰ τὸ πλεῖστον, ὡς μαρτυρεῖ καὶ ὁ Ἀπόστολος Παῦλος λέγων «οὐ δύναμαι κἀγὼ ἀδελφῆν γυναῖκα περιάγειν ὥσπερ οἱ λοιποὶ ἀπόστολοι καὶ Κηφᾶς». Ἀλλὰ καὶ πλεῖστοι ἐκ τῶν Θεοφόρων καὶ Ἁγίων Πατέρων, ἅμεσοι διάδοχοι τῶν Ἀποστόλων καὶ μετὰ ταῦτα ἦσαν ἐγγαμοὶ καὶ ἐξηκολούθησαν νὰ ὑπάρχωσιν ἐγγαμοὶ Ἐπί-

σκοποι μέχρι τῶν ἀρχῶν τοῦ ἑοῦ αἰῶνος. Ὡς πρὸς δὲ τὸ δεύτερον εἶναι γνωστὸν ὅτι οἱ ὑπαγορευσάντες τὰς περὶ ἀγαμίας τοῦ κλήρου διατάξεις τῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων λόγοι ἦσαν καιρικοί καὶ πρακτικοί, ἴνα οἱ Ἐπίσκοποι μὴ περισπῶνται ἐκ τῶν οἰκουγενειακῶν ἀναγκῶν καὶ μεριμνῶν καὶ διότι τὸ κρατοῦν ἐκείνην τὴν ἐποχὴν ἰσχυρότατον ρεῦμα τοῦ Μοναχισμοῦ ἐπέδρασεν ἰσχυρῶς εἰς τὴν λήψιν τοιούτων ἀποφάσεων. Ἀλλὰ οἱ λόγοι οὗτοι περιττὸν τις νὰ ἀναπτύξῃ διὰ μακρῶν ὅτι δὲν ὑφίστανται σήμερον, τοῦναντίον δέ, πολλάκις καὶ πολλαχόθεν ἠγέσθη ἡ ἀξίωσις ὅπως μὴ κωλύηται ὁ γάμος εἰς πάντας τοὺς βαθμοὺς τῆς ἱερωσύνης. Εὐλόγως δὲ παρετηρήθη ὅτι τὸ λεχθὲν ὅτι δὲν ἀνέχεται ὁ λαὸς ἐν τῇ κατοικίᾳ τοῦ Ἐπισκόπου υἱοὺς καὶ θυγατέρας καὶ ἐγγόνους, εἶναι ἀστήρικτον, ἐφ' ὅσον ἔχομεν πλεῖστα παραδείγματα τῶς ἐγγάμων πρεσβυτέρων, ἀναδειχθέντων εἰς τὸ Ἐπισκοπικὸν ἀξίωμα καὶ ἐχόντων τέκνα· ὁ δὲ λαὸς οὐδεμίαν διὰ τοῦτο ποτὲ ἀπέδειξε δυσφορίαν. Ἐξ ἄλλου καθ' ἣν ἐποχὴν σκεπτόμεθα σοβαρῶς περὶ ἀναγνωρίσεως τοῦ κύρους τῶν χειροτονιῶν τῆς Ἀγγλικανικῆς Ἐκκλησίας καὶ προσεγγίσεως τῶν δύο Ἐκκλησιῶν καὶ ἐνδεχομένης ἐνώσεως αὐτῶν, νομίζω ὅτι καὶ ἐκ τοῦτου ἀκόμη προκύπτουσι λόγοι συνηγοροῦντες ὑπὲρ τῆς ἄρσεως τῆς ἀπαγορεύσεως εἰς ἐγγάμους κληρικούς νὰ ἀναγῶνται εἰς τὸ Ἐπισκοπικὸν ἀξίωμα.

Κατὰ ταῦτα ἀποφαίνομαι γνώμην ὅπως ἡ Οἰκουμενικὴ Σύνοδος ἐπιτρέψῃ τοῦ λοιποῦ τὴν ἀναγωγὴν καὶ ἐγγάμων κληρικῶν εἰς τὸ Ἐπισκοπικὸν ἀξίωμα. Ὅσον δ' ἀφορᾷ εἰς τὸν δεύτερον γάμον τῶν κληρικῶν ἐν γένει ἀποκρούω τοῦτον καὶ ἐμμένω εἰς τὰ κεκανονισμένα μέχρι σήμερον, καθόσον ἓνα καὶ μόνον γάμον ἀνεγνώρισεν ἡ Ἐκκλησία, τὸν δὲ δεύτερον καὶ εἴτα τὸν τρίτον γάμον ἐπέτρεψε κατ' οἰκονομίαν ἐκκλησιαστικὴν συγκαταβαίνουσα εἰς τὴν ἀνθρωπίνην ἀσθένειαν. Ἀλλὰ τοιαυτὴ ἀσθένεια δὲν δύναται νὰ ἐπιτραπῇ καὶ τοιαυτὴ ἐκκλησιαστικὴ οἰκονομία δὲν χωρεῖ διὰ κληρικούς.

IV. Ὁ Κ. Πάλλης ἔλεγεν :

Ὁ 26 Ἀποστολ. κανὼν ἐπιτρέπει τὸν γάμον τοῖς ἀναγνώσταις καὶ ψάλταις, ἀπαγορεύει ὅμως τοῖς τελοῦσι χειροτονίας εἰς ἱερατικὸν βαθμόν. Ὁ κανὼν οὗτος δὲν περιέχει ὅμως ποινικὴν κύρωσιν, ἥτοι δὲν ἐπισειεῖ ποινὴν τῷ παραβιάτῃ τῆς διατάξεως. Περιέχει ὅμως τοιαυτὴν ποινικὴν κύρωσιν ὁ κανὼν ὁ τῆς ἐν Τρούλλῳ 6 Οἰκουμενικῆς Συνόδου, ἀπειλῶν καθαιρέσιν τῷ ὑποδιακόνῳ, τῷ διακόνῳ καὶ τῷ πρεσβυτέρῳ, ὅστις ἤθελε τολμήσει νὰ ἔλθῃ εἰς γάμον μετὰ τὴν ἑαυτοῦ χειροτονίαν. Ἀφ' ἧς ὁ Ἰουστινιανὸς (νομ. 45 Κωδ. I. 3, νεαρὰ 3 κεφαλ. ε') πρὸς τὴν καθαιρέσει ἀπεφάνητο καὶ ἄκυρον τὸν τοιοῦτον γάμον ἢ χειροτονία ἀνεγνωρίσθη κώλυμα γάμου καὶ δι' ἀνατορεπτικὸν ἀπόλυτον δημοσίας τάξεως (impedimentum dirimens absolutum). Προσέθηκε δ' ὁ Ἰουστινιανὸς ὅτι τὰ ἐκ τοῦ τοιοῦτου γάμου τέκνα εἰσὶν ἀνάξια εἰς διαδοχὴν τῶν ἑαυτῶν γονέων, παρ' ὧν μηδὲ δωρεᾶς ἐδύναντο νὰ τύχωσιν (νομ. 45 Κωδ. I. 3).

Ποινικὴν κύρωσιν περιέχει καὶ ὁ κανὼν α'. τῆς τοπικῆς ἐν Νεοκαισαρείᾳ, Συνόδου (μεταξὺ τῶν ἐτῶν 314—425), ὁρίζων ὅτι ὁ εἰς γάμον ἔλθων πρεσβύτερος, τῆς τάξεως μετατίθεται, ἥτοι καθαιρεῖται, ἐν ᾧ ἂν διαπράξῃ τὸ βαρύτερον παράπτωμα τῆς μοιχείας τέλεον ἐξωθείται τῆς ἐκκλησίας, ἢ διάταξις τοῦ Κανόνος ι' τῆς ἐν Ἀγκύρᾳ, τοπικῆς Συνόδου (ἔτος 314), καθ' ἣν ὁ διάκονος ὁ μετὰ τὴν χειροτονίαν, ἔλθων

εἰς γάμον δὲν τιμωρεῖται, ἂν πρὸ τῆς χειροτονίας ἐδήλωσε τῷ Ἐπισκόπῳ ὅτι δὲν θὰ ἐδύνατο νὰ μείνῃ ἄγαμος, δὲν δύναται νὰ ἰσχύσῃ μετὰ τὴν ρητὴν ἀπαγόρευσιν τοῦ Καν. Γ' τῆς ἐν Τρούλλῳ Οἰκουμενικῆς Συνόδου.

Δὲν νομίζομεν ὅτι ὑπάρχει λόγος πρὸς τὴν ὑπὸ τῆς συγκληθησομένης Οἰκουμενικῆς Συνόδου ἐν τούτῳ μεταβολὴν τῆς νομοθεσίας τῆς Ἐκκλησίας διὰ καθιερώσεως τοῦ ἀτιμωρήτου. Δὲν νομίζομεν δ' ὅτι ἔσται σκόπιμον νὰ ὁρισθῇ ὅτι θὰ δύναται ὁ κληρικός μετὰ τὴν ἑαυτοῦ χειροτονίαν νὰ ἔρχεται εἰς γάμον ἀτιμωρητέ¹ ὅτε καὶ αἱ πολιτικαὶ νομοθεσίαι τῶν Ὁρθοδόξων Κρατῶν θὰ κατήγουν τὸ ἐκ τῆς χειροτονίας κώλυμα γάμου. Ὁσαύτως δὲν νομίζομεν σκόπιμον ἵνα ἐπιτραπῇ ὑπὸ τῆς συγκληθησομένης Οἰκουμενικῆς Συνόδου καὶ τὸ προχειρίζεσθαι εἰς Ἐπισκόπους, οὐ μόνον ἀγάμους ἀλλὰ καὶ ἐγγάμους

V. Ὁ Δημήτριος Πετρακόκος ἀνέπτυσε διεξοδικώτερόν πως :

Ἐπιστομένη μελέτη ἐπὶ τῆς εἰσηγήσεως τοῦ ἁγίου Διδυμοτείχου μὲ ἔφερον ἐγγύτατα αὐτοῦ, εἰς τὰ ἀφορῶντα τὴν ἱστορικὴν ἰδίαν ἐξέλιξιν τῆς ἀγαμίας τοῦ κλήρου.

Ὁρθῶς ἀναπτύσσει τὴν κανονικὴν θεωρίαν περὶ τοῦ γάμου καὶ τῆς ἀγαμίας, συμφώνως πρὸς τὴν Διδασκαλίαν τοῦ Κυρίου καὶ τῶν Ἀποστόλων καὶ ὑποστηρίζει ὅτι ἡ Ἐκκλησία ἐστήριξεν ἀμφοτέρω (βλ. καὶ 5 καν. Ἀποστ.)¹.

Ὁ Κύριος, υἱὸς ὁ ἴδιος τῆς Παρθένου καὶ ἀειπαρθένου Μαρίας, (Ματθ I. 18—25. Λουκ. I, 26—38) ἄγαμος παραμείνας, ἔζηκε διὰ τῆς Διδασκαλίας Αὐτοῦ τὸ ἀρραγές, καὶ ἐν τῷ ὑπὸ συζήτησιν ζητήματι, θεμέλιον :

«Ὅυ πάντες χωροῦσιν τὸν λόγον τοῦτον, ἀλλ' οἷς δέδοται... Καὶ εἰσὶν εὐνοῦγοι, οἵτινες εὐνούχησαν ἑαυτοὺς διὰ τὴν βασιλείαν τῶν Οὐρανῶν. Ὁ δυνάμενος χωρεῖν χωρεῖται. (Ματθ. 19, 12—13).»

Ἐντεῦθεν ὁ Ἀπόστολος Παῦλος θέτει τὸν γενικὸν ὄρισμόν : «Καλὸν ἀνθρώπῳ γυναικὸς μὴ ἄπτεσθαι» (Α' Κορινθ. 7, I), ἵνα παρατήρησιν περὶ αὐτοῦ : «Λέγω δὲ τοῖς ἀγάμοις καὶ ταῖς χήραις καλὸν αὐτοῖς ἔαν μείνωσιν ὡς κἀγώ· εἰ δὲ οὐκ ἐγκρατεῦνται γαμησάτωσαν· κρεῖττον γὰρ ἔστιν γαμεῖν ἢ πειροῦσθαι» (8—10 αὐτ.).

Ἰδοὺ καὶ ἡ Εὐαγγελικὴ ἀφειρηγία τοῦ ἀγῶνος κατὰ τῆς σαρκός, ὃν κυριώτατα ἐξεπροσώπησεν ἡ ἀσκητικὴ κίνησις² τῆς παρθενίας, ἣν

1. Ἡ ἐν Γάγγα λ. χ. κατὰ τοῦ Ἐδσταθίου σύνοδος ἐστερέωσε τὸν γάμον. Καν. 1 : «Ἐἴ τις τὸν γάμον μέμφοιτο καὶ τὴν καθεύδουσαν μετὰ τοῦ ἀνδρός αὐτῆ, αὔσαν πεστὴν καὶ εὐλοβῆ, βδελύσσοιτο ἢ μέμφοιτο ὡς ἂν μὴ δυναμὲν εἰς βασιλείαν εἰελεθεῖν, ἀνάθεμα ἔστω» (Ράλλη—Πουτλῆ Σύνοταγμα III, 100). Καν. 10 : «Ἐἴ τις τῶν παρθενουόντων διὰ τὸν Κύριον, καταπέροιοτο τῶν γεγαμημένων, ἀνάθεμα ἔστω». (Αὐτ. 106). Προβλ. καὶ καν. 4, 9, 14, 15 (αὐτ.). Κατὰ τὸν 21 καν. (αὐτ. 118) : «Καὶ γάμου συνοφκῆσιν σφμνὴν τιμῶμεν...»

2. Ἡ ἀσκητικὴ ἀκριβῶς κίνησις, ἡ μείζονα τοῦ ἀνθρώπου τὴν τελειότητα ἐπιδιώξασα, ἦγγεν ἐν τῇ Δύσει, πρὸ τῆς ἐν Νικαίᾳ Α' Οἰκουμενικῆς, ἐν τοπικῇ τινὶ ἐν Ἰλλυθρίῳ τῆς Ἰσπανίας συνόδῳ, εἰς τοῦτο ὥστε, καθίστατο νομικῶς ὑποχρεωτικὴ τοῦ Παύλου ἢ ἐντολὴ διὰ πάντας τοὺς παθόντας νὰ ἐγκατονονοῦντο εἰς ἀνωτέρους ἰερατικοὺς βαθμούς. Βλ. Καν. λγ' καὶ Hefele, Concilien geschichte I, 146. Οὕτω δὲ καὶ ἐν τῇ πρώτῃ Οἰκουμενικῇ ἐκκλησίᾳ ὁμοίως τις Κανὼν νὰ ἐξετίθετο, τὴν ἀγομίαν ἐπιβάλλων ὑποχρεωτικῶς εἰς τοὺς ἀνωτέρους τῆς ὅλης Ἐκκλησίας κληρικούς. Πληροφορούμεθα ὁμοῦ ἐκ τῆς Ἐκκλ. ἱστορίας (Σωμρ. Α', ια') : «Ἐδόκει τοῖς Ἐπισκόποις νόμον να-

ὑπὲρ πάντα ὕμνησεν ὁ Μ. Βασίλειος, ἐρμηνεύων ταύτην οὕτω πως :

«Πρὸς ταῦτα χρὴ βλέπειν τὸν ἀποταξάμενον τῷ βίῳ ὡς μηδενὶ τρόπῳ τὸ τοῦ Θεοῦ σκεῦος, ἑαυτὸν, τῇ ἐμπαθεῖ χρήσει καταμολύνειν. Λογίζεσθαι δὲ ἐκεῖνα μάλιστα χρὴ ὅτι διαβάς τὰ μέτρα τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως, πρὸς τὴν ἀσώματον πολιτείαν ἑαυτὸν μετέστησεν ὁ τὸν τῶν ἀγγέλων βίον ἐλόμενος (Ἰδιον γὰρ τοῦτο τῆς ἀγγελικῆς ἐστὶ φύσεως, τὸ ἀπηλλάχθαι τῆς γαμικῆς συζευγίας) «μηδὲ πρὸς ἄλλο τι κάλλος μετεωρίζεσθαι, ἀλλὰ εἰς τὸ Θεῖον πρόσωπον διηνεκῶς ἀτενίζειν...» (Ἄσκ. Λόγ. 2).

Ἄλλὰ τί ἐνοοῦμεν ὑπὸ τὸν ὄρον : Ἄγαμία τῶν κληρικῶν;

Οὐχὶ βεβαίως τὴν ὑποχρέωσιν αὐτῶν, ὅπως ἀποφεύγωσι τὰς ἀσελγεῖς ροπὰς καὶ πᾶν ὅ,τι θὰ προσέβαλλε τὴν καθαρότητα τῆς καρδίας (Ματθ. 5, 8, 27-28· Κορ. 6, 15 ἐπ.) Διότι τοῦτο ἀποτελεῖ γενικὸν καθῆκον πάντων τῶν πιστῶν, ἀδιακρίτως πάντων τῶν ἀνθρώπων (Λουκ. 18, 20).

Εὐνόητον ἐν τοσοῦτῳ ὅτι ἡ ὑποχρέωσις αὕτη δεσμεύει τοὺς κληρικούς πλειότερον τῶν λαϊκῶν, πλειότερον, ἐφ' ὅσον ὑψηλότερα εἶναι καὶ ἡ ἀποστολή των.

Κατὰ συνέπειαν ἡ παραβίασις ἐκ μέρους τῶν κληρικῶν, συνεπάγεται ἐπ' αὐτῶν βαρύτερας ποινὰς ἢ ἐπὶ τῶν λαϊκῶν. Οὕτω δὲ ἐξηγεῖται ὁ Ἰ κανὼν τῆς ἐν Νεοκαισαρείᾳ : «Πρεσβύτερος, ἐὰν γήμη, τῆς τάξεως αὐτὸν μετατίθεσθαι· ἐὰν δὲ πορνεύσῃ ἢ μοιχεύσῃ ἐξωθιεῖσθαι αὐτὸν τέλειον καὶ ἄγεσθαι εἰς μετάνοιαν».

Πῶς δυνάμεθα λοιπὸν νὰ ὀρίσωμεν τὴν ἀγαμίαν; Διὰ τὴν λατινικὴν Ἐκκλησίαν τὸ πρᾶγμα εἶναι εὐχερέστερον. Ἄγαμία (coelibatum) τῶν κληρικῶν εἶναι ἡ ὑποχρέωσις αὐτῶν ἵνα παραμένωσι ἕξνοι πρὸς τὸν γάμον, (matrimonium) τὸν εἰς τοὺς λαϊκοὺς ἐπιτρεπόμενον, κατὰ τρόπον ὅστε, ἐὰν μὲν ἦναι ἀκόμη ἄγαμοι νὰ μὴ εἰσέρχωνται εἰς γάμον, ἐὰν δὲ τυγχάνωσιν ἔγγαμοι νὰ χωρίζωνται τῶν ἰδίων γυναικῶν.

Σαφῶς διέγραψε τοῦτο ὁ Πάπας Λέων, γράφων τὸ 446 πρὸς τὸν ἐν Θεσσαλονίκῃ Ἀναστάσιον : «et qui habent (uxores) sint tantquam non habentes et qui non habent, permaneant singulares». Διὰ τὴν ἡμετέραν ὁμοῦς Ἐκκλησίαν, μικτὸν οὕτως εἰπεῖν εἰσδεχθεῖσαν σύστημά, ὁ ὀρισμὸς παρίσταται δυσχερέστερος· κατ' ἀναλογίαν ἐν τοσοῦτῳ θὰ ἠδύνατο νὰ καθορισθῇ ὅτι ἀγαμίαν τοῦ Ὁρθοδόξου κλή-

ρὸν εἰς τὴν Ἐκκλησίαν εἰσφέρειν, ὥστε τοὺς ἱερωμένους, λέγω δὲ Ἐπισκόπους καὶ πρεσβυτέρους καὶ διακόνους, μὴ συγκαθεύδειν ταῖς γομσταῖς, ὡς εἰ λαϊκοὶ ὄντες ἠγάγοντο. Καὶ ἐπεὶ περὶ τούτου βουλευέσθαι προῦκαιτο, διαναστάς ἐν μέσῳ τοῦ συλλόγου τῶν ἐπισκόπων ὁ Παφνούτιος, ἔβρα μικρὰ μὴ βαρὺν ζυγὸν ἐπιθεῖναι τοῖς ἱερωμένοις ἀνδράσι· τιμίαν εἶναι καὶ τὴν κοίτην καὶ αὐτὸν ἄμιαντον τὸν γάμον λέγων, μὴ τῇ ὑπερβολῇ τῆς ἀκριβείας μᾶλλον τὴν Ἐκκλησίαν παραβιάψωσιν· οὐ γὰρ πάντα δύνασθαι φέρειν τῆς ἀπαθείας τὴν ἀσκησιν, οὐδὲ ἴσως φιλαχθήσεται τὴν σφραγισμένην τῆς ἐκάστου γαμετῆς. Σωφροσύνην δὲ ἐκάλει καὶ τῆς νεμίμου γυναικὸς τὴν συνέλευσιν. Ἀρκεῖσθαι τε τὸν φθάσαντα κλήρου τυχεῖν μηκέτι ἐπὶ γάμον ἔρχεσθαι κατὰ τὴν ἀρχαίαν τῆς Ἐκκλησίας παράδοσιν, μήτε μὴ ἀποξεύγνυσθαι ταύτης· ἢ ἀπαξ ἢ ἡ πρότερον λαϊκὸς ὢν ἠγάγετο. Καὶ ταῦτα εἶπεν, ἀπειροῦ ὢν γάμου καὶ ἀπλῶς εἰπεῖν γυναικὶ· ἐκ παιδὸς γὰρ ἐν ἀσκητηρίῳ ἀνατέθραπτο, εἰ, καὶ τις ἄλλος περιβήτορος ὢν. Πείθεται πᾶς ὁ τῶν ἱερωμένων σύλλογος τοῦ Παφνουτίου λόγοις· διὸ καὶ τὴν περὶ τούτου γνώμην ἀπεσιγήσαν τῇ γνώμῃ τῶν βουλομένων ἀπέχεσθαι τῆς ὀμιλίας τῶν γαμετῶν καταλείψαντες. Βλ. καὶ Σωζομ. ἐκκλ. ἱστορ. Δ', κγ'.

ρου λέγοντες ἡμεῖς ἐννοοῦμεν ὅπως ἀπέχωσι τοῦ γάμου μετὰ τὴν χειροτονίαν, ἀλλὰ νὰ συζῶσιν ἐν τούτῳ ὅσοι κατώτεροι κληρικοί ἐτύγχανον πρὸ τῆς χειροτονίας ἔγγαμοι.

Τὴν στάσιν τῆς Ἐκκλησίας κατὰ τοὺς πρώτους αἰῶνας διαφωτίζει πλήρως ὁ Κύπριος Ἐπιφάνειος (†403) λέγων: «δεῖ τὸν ἐπίσκοπον ἀνεπίληπτον εἶναι, μιᾶς γυναικὸς ἄνδρα, ἐγκρατῆ ὡσαύτως καὶ τὸν διάκονον καὶ τὸν πρεσβύτερον. Καὶ γὰρ τῷ μὲν ὄντι οὐ δέχεται τὸ ἅγιον τοῦ Θεοῦ κήρυγμα μετὰ τὴν τοῦ Χριστοῦ ἐνδημίαν· τοὺς ἀπὸ πρώτου γάμου τελευτησάσης τῆς αὐτῶν γυναικὸς δευτέρῳ γάμῳ συναφθέντας, διὰ τὸ ὑπερβάλλον τῆς τιμῆς τῆς ἱερωσύνης. Ἄλλα καὶ τὸν ἔτι βιοῦντα καὶ τεκνογονοῦντα, μιᾶς γυναικὸς ὄντα ἄνδρα, οὐ δέχεται, ἀλλὰ ἀπὸ μιᾶς ἐγκρατευσάμενον, ἢ χηρεύσαντα διάκονόν τε καὶ πρεσβύτερον καὶ Ἐπίσκοπον καὶ ὑποδιάκονον, μάλιστα ὅπου ἀκριβεῖς κανόνες οἱ ἐκκλησιαστικοί. Ἐξεσι δὲ τῷ λαῷ δι' ἀσθένειαν διαβαστάζεσθαι, καὶ μὴ δυνηθέντας ἐπὶ τῇ πρώτῃ γαμετῇ σῆναι, δευτέρῳ μετὰ θάνατον τῆς πρώτης συναφθῆναι. Καὶ ὁ μὲν μίαν ἐσχηκὸς ἐν ἐπαίνῳ μεῖζονι καὶ τιμῇ παρὰ πᾶσιν ἐκκλησιαζομένοις ἐνυπάρχει...»

Ἄλλα δὲν ἦτο δυνατόν νὰ ἔφθανεν ἡ Ἐκκλησία ἀμέσως ἐπὶ θετικῆς καὶ ἐνιαίας ὁδοῦ, ὅταν μάλιστα λάβῃ τις ὑπ' ὄψιν. ὅτι μέχρι Κωνσταντίνου τοῦ Μεγάλου ἡ ἀγαμία ἐπιμωρεῖτο παρὰ Ῥωμαίους. Κατὰ τὸ τελευταῖον τέταρτον τοῦ τετάρτου αἰῶνος ἔγραφεν ὁ Συνέσιος ὁ Πτολεμαῖδος πρὸς τὸν ἀδελφόν του (105 ἐπιστ.): «Ἐμοὶ τοιγαροῦν ὅ,τε Θεός, ὅ,τε Νόμος, ἢ,τε ἱερὰ Θεοφίλου χεῖρ, γυναῖκα ἐπιδέδωκε. Προσαγορεύω τῶνν ἅπασι καὶ μαρτύρομαι, ὡς ἐγὼ ταύτης οὔτε ἀλλοτριώσομαι, καθ' ἅπαξ, οὔτε ὡς μοιχὸς αὐτῇ λάθρα συνεύξομαι· τὸ μὲν γὰρ ἦκιστα εὐσεβές, τὸ δὲ ἦκιστα νόμιμον· ἀλλὰ βουλήσομαι τε καὶ εὖξομαι συχνά μοι πάνυ καὶ χρηστά γενέσθαι παιδιά».

Βραδέως λοιπόν, πλὴν σταθερῶς, ἐχώρει ἡ Ἐκκλησία.

Διότι καὶ ἀντίθετοι ἐπεκράτουν πολλαχοῦ ἀντιλήψεις. Ἡδη ἀπὸ τοῦ 225 ἱστορεῖ λ.χ. ὁ Ἰππόλυτος ὅτι «ἐν Ῥώμῃ, εἰς τὴν ἐποχὴν τοῦ Καλλίστρου, ἐχειροτονοῦντο εἰς ἐπισκόπους, πρεσβυτέρους καὶ διακόνους, ἄνδρες εἰ, δεύτερον καὶ τρίτον· συνελθόντες γάμον. Ἄλλα καὶ ἂν τις κληρικός, μετὰ τὴν χειροτονίαν, ἐνυμφεύετο, παρέμενεν εἰς τὸν κλῆρον, ὡς ἂν δὲν εἶχε ὑποπέσει εἰς παράπτωμα» (Phil. 9.12). Ἄλλα καὶ ἐν τῇ Δύσει ἡ ἐξέλιξις ἐβάδισε ταχέως ἐν συνηρητικότητι, οὕτως ὥστε εὐρίσκομεν εἰς τὸν Γρατιανὸν (Dist. 31 pars 2): *causa hujus institutionis fuit munditia sacerdotalis*.

Τὸ officium conjugale δὲν συμβιβάζεται πλέον μὲ τὴν βαρύνουσαν τοὺς ὑπηρέτας τοῦ Θεσιαστηρίου ὑποχρέωσιν νὰ προσεύχωνται καθημερινῶς. Ἡ Ἐκκλησία ἀξιοῖ διαρκῆ ἀποχὴν ἀπὸ τοὺς ὑπηρέτας τοῦ Θεσιαστηρίου, ἀπὸ τοὺς ἱερωμένους¹.

Οὕτω δὲ ἀπὸ τε θεωρίας καὶ πράξεως καθιερώθησαν ἀποστολικοὶ κανόνες: οἱ 5, 17, 18, 19 καὶ τέλος ὁ 26, δι' οὓς ἀπηγορεύθη τέλεον ὁ μετὰ τὴν χειροτονίαν γάμος. Ἡ ἀποστολικὴ δ' αὕτη ἀπαγόρευσις ἐνι-

1. Ὑπὸ δοκίμων τῆς Δύσεως συγγραφέων ὑποστηρίζεται (βλ. λχ. Böhmert) ἡ Ἰουδαϊκὴ ἐπίδρασις. Κατὰ τὰ ἑβραϊκὰ ἔθνη ἀπηγορεύετο τὸ Σάββατον ἢ σαββατικὴ ἐπάφῃ (πρὸς λ.χ. Fr. Bohn, *Der Sabbath im A. T. und im altjüdischen Aberglauben* 78) συνιστάτο δὲ εἰς τοῦτον ἄνθρωπον, εὐθὺς μετὰ τὸν γάμον, ἐγκρατεῖα καὶ κοινὴ προσευχὴ, (Τωβίτ 6, 19. 8, 3 ἐπ.).

σχόθη ἀκολούθως διὰ τῶν κανόνων τῆς ἐν Νεοκαισαρείᾳ (I. βλ. καὶ 7, 8, 10) καὶ Χαλκηδόνι (βλ. κ. 14) Συνόδων.

Περὶ τὰς ἀρχὰς οὕτω τοῦ ἔκτου αἰῶνος ἡ ἀγαμία τῶν ἐπισκόπων ἦτο καθολικὴ. Τοῦτο δυνάμεθα μετὰ πάσης πιθανότητος νὰ συμπεράνωμεν ἐκ τῆς ἐπακολουθησάσης Ἰουστινιανείου νομοθεσίας, ἥτις κατ' ἐπανάληψιν ἀπησχολήθη ἐπὶ τοῦτου.

Ὁ Ἰουστινιανὸς ἐθέσπισε τὸ πρῶτον νὰ μὴ χειροτονῶνται ἐπίσκοποι μόνον ὅσοι ἔχουσι τέκνα ἢ ἐγγόνους, θεωρῶν προφανῶς τὴν ἀγαμίαν αὐτῶν ὡς ἀφ' ἑαυτῆς ἐννοουμένην¹. Παρατηρήσας εἶτα ὅτι ἡ διάταξις αὐτοῦ παρεξηγήτο, ὥρισεν ἀκριβέστερον ὅτι οὐδὲ ἐγγαμοὶ πρέπει νὰ χειροτονῶνται².

(Συνεχίζεται τὸ τέλος)

ΔΗΜ. Α. ΠΕΤΡΑΚΑΚΟΣ

1 Cod. I, 3, 43, 2—5 de episcopis et clericis: «Ὡς προσήκει τοιοῦτους ἐπιλέγεσθαι καὶ χειροτονεῖσθαι ἱερέας, οἳ: οὐκ ἔστιν οὕτως τέκνα, οὐκ ἔγγονοι, ἐπειδὴ οὐκ οἶν τι ἔστι τὸν περὶ τὰς βιωτικὰς ἡτιχολημένον φροντίδας, ἀ: οἱ παῖδες μάλιστα τοῖς γονεῦσι παρέχουσι τὴν πᾶσαν σπουδὴν τε καὶ εὐνοίαν περὶ τὴν θείαν λειτουργίαν καὶ τὰ ἐκκλησιαστικά ἔχειν πράγματα. Τινῶν γάρ διὰ τὴν ἐκ Θεοῦ ἐλπίδα καὶ διὰ τὸ τὰς δαυτῶν περισσῶσαι ψυχὰς προσπαθόντων καὶ ἀμωπύτας ἐκκλησίας καὶ τὰ ὑπόχοντα αὐτοῖς ταύταις προσφερόντων καὶ καταλιμπανόντων ἐπὶ τῷ εἰς πτωχοῦς καὶ πένητας καὶ ἑτέρας εὐσεβεῖς ταύτας δαπανᾶσθαι χρείας, ἀτοπὸν ἔστι τοὺς ἐπίσκοπους εἰς οἰκεῖν ταῦτα ἀποφέρεσθαι κέρδος ἢ περὶ τὰ τέκνα καὶ συγγενεῖς καταναλίσκειν. Χρὴ γάρ καὶ τὸν ἐπίσκοπον μὴ ἐμποδιζόμενον προσπαθεῖν σαρκικῶν τέκνων πάντων τῶν πιστῶν πνευματικῶν εἶναι πατέρα. Διὰ ταῦτα τοῖνυν ἀπαγορεύομεν τὸν ἔχοντα τέκνα ἢ ἐγγόνους χειροτονεῖσθαι ἐπίσκοπον».

2 Αὐτ. 48: «Θεσπίζομεν μηδένα εἰς ἐπίσκοπον προχειρίζεσθαι, πλὴν εἰ μὴ τὰ τε ἄλλα γοητικὸς καὶ ἀγαθὸς εἴη καὶ μή τις γυναίκα συνοικῆσθαι μήτε παιδῶν τῆ πατῆρ, ἀλλ' ἀντὶ μὲν γυναικὸς προσκαριερούῃ ἢ ἀγιωτάτῃ ἐκκλησίᾳ, ἀντὶ δὲ παιδῶν ἅπαντα τὸν χριστιανικὸν καὶ ὀρθόδοξον ἔχει λαόν, γινώσκων οὕτως ἐξ ἀρχῆς τὸ περὶ τὴν διαδοχὴν τῶν θεοφιλοστάτων ἐπίσκοπων ἡμᾶς διατυλῶσαι καὶ μετὰ ταύτης τῆς ἐννοίας προσελθεῖν τὸν νόμον καὶ τοὺς παρὰ ταῦτ' αἰ πράττοντας ἢ πράξαντας ἀπάσης ἐπισκοπικῆς ἀναξίους εἶναι. Οἱ γὰρ μετὰ ταύτην ἡμῶν τῆς διάταξιν ποιῆσαι τινος ἐπίσκοπος παρὰ τὴν ταύτης δύναμιν ἢ γὰρ ἔσθαι θαρρήγαντα: οὐκ ἔν ἐπισκόποις ἔσονται οὐκ ἔμενουσιν ἐπὶ τῶν ἱερῶν, ἀλλ' ἐξελαθέντες αὐτῶν ἑτέροις δώσουσι χώραν χειροτονίας ἀκριβοῦς τε καὶ τῷ Θεῷ διὰ πάντων ἀρεσκούσης».